

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Навчально-науковий інститут психології та суспільних наук
Кафедра політичних наук і права

Кваліфікаційна робота бакалавра

ТЕМА

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ПРОПАГАНДИ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ
КРАЇН АЗІЇ ТА БЛИЗЬКОГО СХОДУ НА ФОРМУВАННЯ
МІГРАЦІЙНИХ КРИЗ У ЄВРОПІ ТА ЗРОСТАННЯ ПРАВОВОГО
ПОПУЛІЗМУ

Виконала: здобувачка
освітнього ступеня бакалавра
денної форми навчання
ОПП «Політологія»
спеціальності 052

(шифр і назва спеціальності)

Пештерєва Ольга Ярославна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник:
д.політ.н., професор.
(науковий ступінь, учене звання)

Наумкіна Світлана Михайлівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ПРОПАГАНДИ, МІГРАЦІЇ ТА ПОПУЛІЗМУ	8
1.1. Авторитарні режими як суб'єкти інформаційного впливу у міжнародних відносинах.....	8
1.2. Цифрова пропаганда як інструмент soft power та гібридного впливу.....	12
1.3. Теорії правого популізму та їх зв'язок із міграційними процесами.....	16
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ПРОПАГАНДИ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ В ЄС.....	21
2.1. Інформаційні стратегії Китаю та Ірану щодо формування міграційних наративів.....	21
2.2. Вплив дезінформації на міграційні потоки до Європи.....	24
2.3. Використання міграційної теми правими популістськими силами в ЄС..	28
РОЗДІЛ 3. НАСЛІДКИ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЦИФРОВІЙ ПРОПАГАНДИ.....	32
3.1. Вплив міграційних криз на внутрішню політику та безпеку ЄС.....	32
3.2. Роль популізму у трансформації зовнішньої та міграційної політики ЄС.	36
3.3. Стратегії протидії цифровій пропаганді та дезінформації.....	40
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРОСТОННИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

У сучасних умовах міжнародні конфлікти дедалі рідше обмежуються виключно військовим чи економічним протистоянням. ХХІ століття поступово перетворило інформаційний простір на одну з головних арен глобальної боротьби за вплив, де держави використовують цифрові технології, соціальні мережі, медіаплатформи та дезінформаційні кампанії як інструменти геополітичного тиску. Особливо помітну роль у цих процесах почали відігравати авторитарні режими країн Азії та Близького Сходу, які дедалі активніше використовують цифрову пропаганду для просування власних політичних інтересів, послаблення демократичних держав та дестабілізації міжнародної системи.

Однією з найбільш вразливих сфер для такого впливу стала міграційна проблема в Європейському Союзі. Масові міграційні хвилі, спричинені війнами, політичними кризами, економічною нестабільністю та гуманітарними катастрофами на Близькому Сході й у країнах Африки, стали не лише соціальним чи гуманітарним викликом, а й важливим фактором політичної дестабілізації всередині ЄС. На цьому фоні цифрова пропаганда почала активно використовувати тему міграції для формування атмосфери страху, недовіри та суспільної поляризації. Через соціальні мережі, Telegram-канали, TikTok, X (Twitter), Facebook та інші цифрові платформи поширювалися як антимігрантські наративи, так і маніпулятивна інформація, спрямована на загострення внутрішньополітичних конфліктів у країнах Європи.

Особливо небезпечним стало те, що цифрові інформаційні кампанії дедалі частіше поєднуються із гібридними стратегіями авторитарних режимів. Китай, Іран та інші держави активно використовують інформаційний простір як інструмент *soft power*, просуваючи вигідні їм політичні меседжі та водночас послаблюючи довіру до демократичних інституцій Заходу. У певному сенсі

міграційна криза перетворилася на один із механізмів інформаційного тиску на Європу, де страх перед неконтрольованою міграцією став потужним фактором радикалізації політичних настроїв.

Саме на цьому фоні в країнах ЄС почалося стрімке посилення правого популізму. Партії та рухи, які будують свою політику на антимигрантській риториці, захисті “національної ідентичності”, критиці глобалізації та недовірі до наднаціональних структур ЄС, поступово почали перетворюватися на впливових політичних гравців. Міграційна тема стала одним із головних інструментів мобілізації електорату, а цифрові медіа - головним середовищем поширення популістських меседжів. У результаті європейська політика дедалі більше почала входити у фазу внутрішньої поляризації, де питання міграції, безпеки та культурної ідентичності стали центральними елементами політичної боротьби.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що сучасна міжнародна система дедалі сильніше стикається з новими формами інформаційного впливу, які безпосередньо пов’язані з безпекою, міграційними процесами та політичною стабільністю демократичних держав. Вивчення ролі цифрової пропаганди авторитарних режимів у формуванні міграційних криз та зростанні правого популізму є надзвичайно важливим для розуміння сучасних механізмів гібридної війни та трансформації політичних процесів у Європі. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах посилення глобальної конкуренції між демократичними та авторитарними моделями розвитку світу.

Ступінь наукової розробки проблеми охоплює праці західних та українських дослідників у сфері міжнародних відносин, інформаційної безпеки, гібридної війни, політичної комунікації та популізму. Значний внесок у дослідження міжнародної безпеки та трансформації світового порядку зробили Збігнєв Бжезінський, Джозеф Най, Самюель Гантінгтон, Джон Міршаймер, Фарід Закарія. Проблеми цифрової пропаганди, дезінформації та інформаційних війн досліджували Мануель Кастельс, Ноам Хомський, Пітер

Померанцев та інші. Питання правого популізму, міграційних криз та політичної поляризації в Європі розглядали Кас Мудде, Ян-Вернер Мюллер, Роджер Ітвелл. В українському науковому середовищі проблематика гібридної війни та інформаційного впливу аналізується у працях В. Горбуліна, Г. Почепцова, М. Розумного та інших дослідників.

Об'єктом дослідження є процес інформаційного впливу авторитарних режимів на політичні та міграційні процеси в Європейському Союзі.

Предметом дослідження є вплив цифрової пропаганди авторитарних режимів країн Азії та Близького Сходу на формування міграційних криз у Європі та зростання правого популізму.

Метою дослідження є аналіз механізмів цифрової пропаганди авторитарних режимів та визначення її впливу на міграційні процеси, політичну поляризацію й посилення правого популізму в країнах Європейського Союзу.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

1. Проаналізувати авторитарні режими як суб'єкти інформаційного впливу у міжнародних відносинах.
2. Дослідити цифрову пропаганду як інструмент soft power та гібридного впливу.
3. Визначити теоретичні підходи до дослідження правого популізму та його зв'язку з міграційними процесами.
4. Проаналізувати інформаційні стратегії Китаю та Ірану щодо формування міграційних наративів.
5. Дослідити вплив цифрової дезінформації на міграційні потоки до Європи.
6. Охарактеризувати використання міграційної теми правими популістськими силами в країнах ЄС.
7. Визначити наслідки міграційних криз для внутрішньої політики та безпеки Європейського Союзу.
8. Проаналізувати роль правого популізму у трансформації зовнішньої та

міграційної політики ЄС.

9. Дослідити сучасні механізми та стратегії протидії цифровій пропаганді й дезінформації.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема методи аналізу та синтезу, системний метод, порівняльний метод, контент-аналіз інформаційних матеріалів, метод політичного прогнозування та елементи дискурс-аналізу для дослідження цифрових наративів і пропагандистських стратегій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів дослідження під час вивчення міжнародних відносин, інформаційної безпеки, політичної комунікації, міграційної політики та сучасних форм гібридної війни. Отримані результати можуть бути використані у науковій, аналітичній та освітній діяльності, а також при розробці механізмів протидії дезінформації та цифровій пропаганді.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були представлені на студентських наукових конференціях, круглих столах та обговореннях з проблем міжнародної безпеки, інформаційних війн і сучасних політичних процесів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ПРОПАГАНДИ, МІГРАЦІЇ ТА ПОПУЛІЗМУ

1.1. Авторитарні режими як суб'єкти інформаційного впливу у міжнародних відносинах.

Авторитарні режими у ХХІ столітті вже давно перестали бути лише «закритими державами», які контролюють власне населення через страх, репресії чи цензуру. Сьогодні вони дедалі активніше виходять за межі власних кордонів і перетворюються на повноцінних глобальних гравців інформаційного впливу. Якщо раніше боротьба за домінування велася через армії, економіку або території, то тепер одним із головних полів битви став людський мозок, суспільні настрої та інформаційний простір. Саме тому сучасні авторитарні режими почали вкладати колосальні ресурси не лише у військову силу, а й у цифрову пропаганду, медіа, соціальні мережі, кіберпростір та формування власних міжнародних наративів.

Теоретично цю проблему можна пояснити через поняття *soft power* та *sharp power*. Американський політолог Дж. Най ще наприкінці ХХ століття писав, що справжня сила держави полягає не лише у здатності примушувати, а й у здатності «приваблювати». У своїй концепції він зазначав: «М'яка сила - це здатність отримувати бажане через привабливість, а не через примус чи підкуп»[8, с. 31]. Тобто держава може впливати на світ не тільки через зброю, а й через культуру, політичні цінності та образ успішної системи. Проте сучасні авторитарні режими значно трансформували цю модель. Вони не просто «приваблюють» – вони проникають у чужий інформаційний простір, маніпулюють ним і використовують слабкі місця демократичних суспільств. Саме тому К. Волкер і Д. Людвіг ввели поняття «*sharp power*» – «гострої сили», яка базується не на довірі, а на маніпуляції, цензурі та інформаційному проникненні.

У певному сенсі сучасний авторитаризм навчився працювати значно тонше, ніж тоталітарні системи XX століття. Якщо Радянський Союз часто діяв через відверту ідеологічну пропаганду, то сучасні режими навчилися маскувати власний вплив під «альтернативну думку», «незалежну аналітику», «боротьбу за справедливість» чи навіть «захист свободи слова». Саме це робить їх небезпечними. Людина може навіть не помічати, що вже перебуває під впливом чужої інформаційної кампанії. Авторитарна пропаганда сьогодні не завжди виглядає як старі радянські плакати чи телевізійна агітація. Вона виглядає як TikTok-відео, «експертний» Telegram-канал, емоційний пост у X (Twitter) або «незалежний» блогер, який поступово просуває вигідні певному режиму меседжі.

Дуже влучно цю проблему описує Е. Епплбаум у праці *Autocracy, Inc.* Вона зазначає: «Мета не завжди полягає в тому, щоб змусити людей повірити в брехню. Іноді головне - змусити людей боятися самого брехуна»[12]. Тобто метою сучасної авторитарної пропаганди не завжди є переконати суспільство у конкретній дезінформації. Значно важливіше - створити хаос, недовіру та відчуття, що правди не існує взагалі. Саме тому цифрова пропаганда часто працює не через одну «велику брехню», а через нескінченний потік інформаційного шуму, теорій змови, маніпуляцій та емоційних конфліктів. Людина починає втрачати орієнтири, перестає довіряти державі, медіа, міжнародним організаціям і поступово радикалізується.

На практиці авторитарні режими використовують декілька основних моделей впливу на західні суспільства. По-перше, вони просувають власний позитивний образ через міжнародні медіа, TikTok, YouTube, Telegram, державні інформаційні агентства та культурні проєкти. По-друге, вони активно підсилюють внутрішні конфлікти демократичних країн - міграційні суперечки, расові конфлікти, питання релігії, економічної нерівності, недовіри до урядів або кризи ідентичності. По-третє, вони створюють альтернативну картину світу, де демократія виглядає слабкою, хаотичною та неефективною, а авторитарна влада - сильною, стабільною і «прагматичною». Саме це

сьогодні поступово формує небезпечну кризу довіри до демократичної моделі світу.

Особливо показовим у цьому контексті є Китай. Під керівництвом Сі Цзіньпіна Пекін значно посилив власну глобальну інформаційну присутність. Китайська модель працює не так грубо, як російська пропаганда. Вона значно витонченіша. Китай намагається демонструвати себе як “державу майбутнього” - технологічну, дисципліновану, ефективну та економічно успішну [35]. Для частини західної аудиторії, особливо на фоні криз у ЄС та США, це справді починає виглядати привабливо. Пекін ніби говорить Заходу: демократія сперечається, не може ухвалювати рішення, переживає міграційні кризи та політичний хаос, тоді як авторитарна система здатна діяти швидко й ефективно.

Сам Сі Цзіньпін неодноразово просував тезу про те, що Китай пропонує світові “нову модель розвитку”. Під час одного зі своїх виступів він заявив: «Китай пропонує новий варіант для тих держав і народів, які хочуть пришвидшити свій розвиток, зберігаючи при цьому власну незалежність» [35]. Фактично це була спроба показати авторитарну модель як альтернативу західній демократії. Для багатьох західних аналітиків саме тут починається одна з головних проблем сучасності - авторитаризм перестає виглядати чимось “відсталим” і починає продаватися як “ефективна система управління”. Деякі західні політики та радикальні рухи навіть почали захоплюватися китайською “керованою стабільністю”, не помічаючи, що за нею стоять цензура, тотальний цифровий контроль та репресії.

Іран діє інакше. Його інформаційна політика значно більше побудована на антизахідній та антиамериканській риторичі. Тегеран активно використовує тему “західного імперіалізму”, “подвійних стандартів”, підтримки Палестини та боротьби проти американської гегемонії. Для частини аудиторій Близького Сходу це працює як потужний мобілізаційний фактор. Іранські медіа та цифрові платформи часто просувають образ США як держави, яка “руйнує країни під прикриттям демократії”. У цьому сенсі

інформаційна війна стає продовженням геополітичного конфлікту вже в цифровому середовищі. Особливо активно Іран використовує релігійні та антиколоніальні наративи, які здатні викликати емоційний відгук у суспільствах, що мають історичні травми від західного втручання.

Окрему роль у сучасному авторитарному інформаційному просторі відіграє Росія. Західні аналітики неодноразово наголошували, що В. Путін одним із перших зрозумів силу соціальних мереж як зброї політичного хаосу. Російська модель пропаганди часто будується не на створенні “єдиної правди”, а на руйнуванні довіри до будь-якої правди взагалі. П. Померанцев дуже точно описав цю логіку фразою: «Ніщо не є правдою, і все можливе»[27, р. 3]. Саме ця модель інформаційного хаосу пізніше почала активно використовуватися у різних політичних кризах Заходу - від Brexit до виборів у США та міграційних конфліктів у Європі. Російська пропаганда чудово зрозуміла головний принцип сучасного інформаційного впливу: не обов’язково переконати суспільство у своїй правоті, достатньо зробити так, щоб воно перестало вірити будь-кому взагалі.

Проблема полягає в тому, що авторитарні режими дедалі частіше починають надихати частину західного політичного середовища. Для правих популістів у Європі образ “сильної влади” виглядає привабливо на фоні бюрократичного та повільного ЄС. Для частини радикалів авторитарні лідери починають виглядати як “захисники традицій”, “борці проти глобалізації” чи “люди порядку” [9, с. 114].. Саме тому інформаційний вплив авторитарних режимів уже давно вийшов за межі класичної пропаганди - він поступово починає змінювати політичну психологію демократичних суспільств. І це, мабуть, одна з найнебезпечніших трансформацій сучасного світу, адже демократія починає програвати не через військову слабкість, а через втому, розчарування та внутрішній хаос.

Водночас західні аналітики дедалі частіше попереджають, що ця “привабливість сили” є дуже небезпечною ілюзією. За образом “ефективної держави” часто приховуються цензура, репресії, контроль над медіа та

придушення свободи слова. UNESCO зазначає, що глобальний рівень свободи вираження погіршується, а цифрові платформи дедалі частіше стають інструментом маніпуляції та інформаційного контролю[33]. У результаті світ поступово входить у нову фазу глобального протистояння, де боротьба ведеться не лише за території чи ресурси, а за свідомість людей. І саме тому сучасні міжнародні відносини дедалі більше перетворюються на війну не лише держав, а й на війну наративів, емоцій та інформаційних реальностей.

Отже, сучасні авторитарні режими вже не можна сприймати лише як внутрішньополітичні системи окремих держав. Вони перетворилися на активних суб'єктів глобального інформаційного впливу, які використовують цифрову пропаганду, соціальні мережі та інформаційні кампанії для послаблення демократичних суспільств, формування вигідних політичних наративів та підриву довіри до Заходу. Саме тому дослідження авторитарних режимів як суб'єктів інформаційного впливу є надзвичайно важливим для розуміння сучасних міграційних криз, політичної поляризації та зростання правого популізму в Європі.

1.2. Цифрова пропаганда як інструмент soft power та гібридного впливу.

У XXI столітті інформація остаточно перетворилася на зброю. Якщо у період Холодної війни держави боролися між собою переважно через армії, економічні блоки та ядерне стримування, то сьогодні одним із головних інструментів геополітичного впливу стали цифрові технології, соціальні мережі, алгоритми рекомендацій, Telegram-канали, TikTok, YouTube та глобальні медіаплатформи. Саме тому цифрова пропаганда поступово перетворилася на один із ключових елементів сучасної гібридної війни, де головна боротьба точиться вже не лише за території, а за свідомість суспільств, політичні настрої та контроль над інформаційною реальністю.

Теоретично цифрову пропаганду можна розглядати як поєднання soft

power та гібридного впливу. Якщо класична “м’яка сила” передбачала створення позитивного образу держави через культуру, дипломатію чи цінності, то сучасні авторитарні режими значно розширили цю концепцію [8, с. 27; 34, р. 9]. Вони навчилися використовувати цифрові платформи не лише для формування власного позитивного іміджу, а й для дестабілізації інших держав, радикалізації суспільств та підризу довіри до демократичних інституцій. У певному сенсі цифрова пропаганда стала “невидимою зброєю”, яка працює без танків, але може руйнувати держави зсередини.

Одним із перших це усвідомила Росія. Після приходу В. Путіна Кремль поступово почав будувати не лише вертикаль політичної влади, а й вертикаль інформаційного контролю. Російська модель цифрової пропаганди стала однією з найагресивніших у світі. Її головна особливість полягає у створенні інформаційного хаосу. Росія не завжди намагається переконати людей у конкретній “правді”. Її головна ціль -зруйнувати довіру до будь-якої правди взагалі. Саме тому російська пропаганда часто поширює десятки суперечливих версій однієї події, створюючи ефект інформаційного туману. Людина перестає розуміти, кому вірити, і починає сумніватися у всьому.

Дуже точно цю модель описав П. Померанцев фразою: «Ніщо не є правдою, і все можливе». Саме ця логіка стала основою російської цифрової пропаганди у період Brexit, виборів у США 2016 року, міграційної кризи в ЄС та російсько-української війни. Кремль активно використовував Facebook, X (Twitter), Telegram, YouTube та мережі ботів для поширення дезінформації, теорій змови, антимігрантських наративів та радикальних політичних меседжів[27, р. 3]. У результаті російський інформаційний вплив почав працювати не лише на російську аудиторію, а й на частину західного суспільства.

Особливо небезпечною стала тема міграції. Російські інформаційні кампанії активно використовували страх перед біженцями, злочинністю, ісламізацією Європи та “руйнуванням традиційної культури”. У соціальних мережах масово поширювалися відео насильства, фейки про мігрантів,

емоційні матеріали про “занепад Європи”. Часто навіть реальні події подавалися максимально радикально та емоційно, щоб викликати страх і гнів. Саме на цьому фоні в багатьох країнах ЄС почали посилюватися праві популістські сили, які будували свою політику на антимігрантській риториці. У певному сенсі Кремль зрозумів: найкращий спосіб послабити Захід - це змусити його суспільства воювати між собою.

Не менш цікавою є китайська модель цифрового впливу. На відміну від Росії, Китай діє значно обережніше та стратегічніше. Якщо російська пропаганда часто працює через хаос і конфлікт, то Пекін більше орієнтується на формування позитивного образу Китаю як “ефективної альтернативи Заходу”. Саме тому китайська цифрова дипломатія часто просуває теми технологічного розвитку, економічного успіху, стабільності та “відповідального глобального лідерства”.

Сі Цзіньпін неодноразово просував концепцію “спільного майбутнього людства”, де Китай подається як держава, здатна створити більш “справедливий” світовий порядок. Під час одного зі своїх виступів він заявив: «Китай ніколи не прагнучим гегемонії чи експансії» [13, р. 411]. Проте багато західних аналітиків вважають, що за цією риторикою приховується масштабна стратегія розширення китайського впливу через економіку, медіа та цифрові технології. Особливо це проявилось через TikTok, який фактично став однією з найвпливовіших платформ у світі. Західні спецслужби та політики дедалі частіше висловлюють занепокоєння тим, що китайські алгоритми можуть використовуватися для впливу на суспільні настрої молоді, просування вигідних Пекіну наративів або цензурування небажаних тем.

У певному сенсі Китай буде “цифровий авторитаризм”, де технології стають інструментом контролю не лише всередині держави, а й за її межами. Західні дослідники часто називають це “експортом цифрового контролю”. Китайські технології відеоспостереження, системи соціального рейтингу, алгоритми контролю інформації та цензури поступово починають використовуватися в інших авторитарних державах [34, р. 11]. Саме тому

цифровий вплив Китаю вже давно вийшов за межі класичної пропаганди - він почав формувати нову модель політичного контролю для всього авторитарного світу.

Цікавим прикладом є й Угорщина. Хоча формально ця держава залишається членом ЄС та НАТО, політика В. Орбана дедалі частіше викликає занепокоєння у західних аналітиків. Орбан активно використовував цифрові медіа для формування образу “фортеці Угорщини”, яка нібито захищає Європу від міграції, лібералізму та “зовнішнього диктату Брюсселя”. Особливо активно угорська влада використовувала тему міграційної кризи 2015 року. Через державні медіа, Facebook та контрольовані інформаційні ресурси суспільству постійно трансливалися меседжі про “загрозу мігрантів”, “захист християнської Європи” та “кризу західної цивілізації”.

Сам В. Орбан неодноразово заявляв: «Міграція - це троянський кінь тероризму». Саме через подібні емоційні формулювання цифрова пропаганда починала впливати не лише на внутрішню політику Угорщини, а й на загальноєвропейські настрої. Частина європейських правих популістів почала сприймати Орбана як символ “сильної антиглобалістської влади”, яка нібито “не боїться говорити правду” [23, р. 241]. У результаті міграційна тема дедалі більше перетворювалася на інструмент політичної радикалізації по всій Європі.

Важливо розуміти, що цифрова пропаганда працює не лише на звичайне населення. Вона дедалі сильніше впливає і на політиків, дипломатів, експертів та міжнародні організації. Через постійний інформаційний тиск навіть частина західних політиків почала змінювати власну риторику щодо міграції, безпеки чи відносин із Росією та Китаєм. Деякі європейські партії почали використовувати тези, які раніше активно просувалися російськими або китайськими інформаційними кампаніями. Саме тому сучасна цифрова пропаганда є небезпечною не лише як медійне явище, а як механізм поступової трансформації політичної реальності.

Американська дослідниця Ш. Зубофф дуже точно описала небезпеку

цифрового впливу, коли зазначала: «Той, хто контролює інформацію та поведінкові дані, поступово починає контролювати й саме суспільство» [36, р. 317]. У цьому контексті цифрова пропаганда вже перестає бути лише питанням медіа. Вона перетворюється на інструмент управління політичними емоціями, страхами та суспільною поведінкою. І саме тому сучасні авторитарні режими дедалі більше інвестують не тільки у ракети чи армії, а у цифровий контроль, алгоритми та інформаційний вплив.

Враховуючи що, цифрова пропаганда у сучасному світі стала одним із головних інструментів soft power та гібридного впливу. Росія використовує її для створення хаосу та радикалізації суспільств, Китай - для формування позитивного образу авторитарної ефективності та цифрового контролю, а окремі європейські лідери - для мобілізації населення через страх і міграційні кризи. У результаті інформаційний простір поступово перетворюється на поле глобальної боротьби, де держави воюють уже не лише за території, а за свідомість людей, політичні настрої та майбутнє демократичного світу.

1.3. Теорії правого популізму та їх зв'язок із міграційними процесами.

Одним із найпомітніших політичних явищ XXI століття стало стрімке посилення правого популізму. Якщо після завершення Холодної війни багатьом здавалося, що Захід остаточно увійшов у період стабільної ліберальної демократії, глобалізації та поступового зникнення радикальних ідеологій, то вже міграційна криза 2015 року продемонструвала зовсім іншу реальність. Європейські суспільства почали швидко поляризуватися, а питання міграції, національної ідентичності, безпеки та культурних змін стали центральними темами політичної боротьби. Саме на цьому фоні правий популізм перестав бути маргінальним явищем і перетворився на один із головних факторів трансформації сучасної європейської політики.

Теоретично правий популізм є доволі складним явищем, оскільки він

поєднує у собі антиелітну риторичку, націоналізм, критику глобалізації та страх перед культурними змінами. Один із найвідоміших дослідників популізму К. Мудде визначав популізм як «тонкоцентричну ідеологію, яка ділить суспільство на «чистий народ» та «корумповану еліту»[23, р. 23]. У випадку правого популізму до цього додається ще й уявлення про зовнішню загрозу - мігрантів, мусульман, глобалістів або наднаціональні структури на кшталт ЄС. Саме тому праві популісти часто будують свою політику навколо захисту “справжнього народу”, “традиційної культури” та “національної ідентичності”.

Дуже важливо розуміти, що правий популізм не виник на порожньому місці. Його посилення стало реакцією на декілька масштабних криз сучасного Заходу. По-перше, це наслідки глобалізації, через які значна частина населення почала відчувати втрату економічної стабільності та соціальної захищеності. По-друге, це криза довіри до традиційних політичних еліт, які дедалі більше сприймалися як відірвані від проблем звичайних людей. По-третє, це міграційна криза, яка фактично стала каталізатором страхів щодо втрати культурної та національної ідентичності. Саме тому міграція перетворилася не лише на гуманітарне чи економічне питання, а на символічну тему боротьби за майбутнє Європи.

Одним із найвідоміших теоретиків сучасного популізму є Я. Мюллер. Він зазначав: *«Популісти стверджують, що тільки вони представляють «справжній народ»*[24, р. 32]. Саме тут проявляється одна з головних рис правого популізму - поділ суспільства на “своїх” та “чужих”. У цьому поділі мігранти часто починають сприйматися не як люди, які тікають від війни чи бідності, а як загроза національній культурі, безпеці та соціальній стабільності. У результаті міграційна тема поступово стає потужним інструментом політичної мобілізації.

Особливо сильно це проявилось під час міграційної кризи 2015 року. Після початку війни в Сирії та нестабільності на Близькому Сході до Європи почали масово прибувати біженці. Для багатьох європейців це стало шоком.

Частина суспільства сприймала міграцію як гуманітарний обов'язок, але інша частина почала бачити у цьому загрозу власній культурі, економіці та безпеці. Саме тут праві популісти отримали потужний політичний ресурс. Вони почали активно використовувати страх перед міграцією як головний елемент політичної риторики.

Одним із найяскравіших прикладів став В. Орбан в Угорщині. Його політика фактично побудована навколо концепції “захисту Європи від міграції”. В. Орбан неодноразово цитував, що «Міграція - це троянський кінь тероризму»[22, р. 143]. Через подібні формулювання мігранти починали сприйматися не просто як соціальна проблема, а як цивілізаційна загроза. Саме тому угорська влада активно використовувала цифрові медіа, державну пропаганду та соціальні мережі для формування атмосфери страху перед “ісламізацією Європи”. У результаті міграційна тема перетворилася на головний інструмент політичної мобілізації угорського суспільства.

Подібна ситуація спостерігалася і в інших країнах Європи. У Франції М. Ле Пен будувала свою політику на критиці міграції, ісламу та глобалізації. У Німеччині партія “Альтернатива для Німеччини” почала стрімко набирати популярність саме після міграційної кризи[21]. В Італії М. Сальвіні перетворив антимігрантську риторику на центральний елемент власної політичної кампанії. Він прямо заявляв: «Ми більше не хочемо бути табором біженців Європи»[29]. Саме через такі емоційні формулювання праві популісти поступово змінювали суспільні настрої, переводячи дискусію про міграцію з гуманітарної площини у площину страху та безпеки.

У певному сенсі правий популізм дуже тісно пов'язаний із кризою ідентичності сучасної Європи. Частина населення почала відчувати, що глобалізація, мультикультуралізм та відкрита міграційна політика поступово розмивають національні традиції та культурні кордони. Саме тому праві популісти часто подають себе як “останній захист” національної держави. Вони апелюють не лише до економічних проблем, а до емоцій - страху втратити власну культуру, мову, релігію чи спосіб життя.

Особливу роль у посиленні правого популізму відіграли цифрові медіа. Соціальні мережі значно спростили поширення емоційного контенту, фейків, антимігрантських відео та радикальних меседжів. Алгоритми Facebook, TikTok, YouTube чи X (Twitter) часто підсилюють саме емоційний та конфліктний контент, оскільки він викликає більше реакцій і переглядів. У результаті міграційна тема почала працювати як потужний інструмент політичної радикалізації. Людина постійно бачить відео насильства, конфліктів, злочинів чи хаосу, пов'язаних із мігрантами, і поступово починає сприймати це як “нову нормальність”. Саме так цифрова пропаганда та популізм починають взаємно підсилювати одне одного.

Американський політолог С. Гантінгтон ще у праці *The Clash of Civilizations* попереджав, що після завершення Холодної війни конфлікти дедалі більше будуть проходити не через ідеологію, а через цивілізаційні та культурні відмінності. Він писав: «Головні конфлікти глобальної політики відбуватимуться між націями та групами різних цивілізацій»[20, р. 29]. Саме міграційна криза частково стала підтвердженням цієї логіки, оскільки питання культури, релігії та ідентичності поступово почали витісняти класичні економічні суперечки.

Не менш важливим є і вплив авторитарних режимів на посилення правого популізму. Російська цифрова пропаганда активно підтримувала радикальні антимігрантські настрої у Європі. Кремль зрозумів, що міграційна криза є ідеальним інструментом для послаблення ЄС. Через соціальні мережі, Telegram-канали та медіа активно поширювалися матеріали про “занепад Європи”, “міграційний хаос”, “втрату безпеки” та “руйнування традиційної культури”. У результаті праві популісти дедалі частіше починали використовувати риторику, яка частково збігалася з російськими пропагандистськими наративами[34, р. 12].

Проблема полягає в тому, що правий популізм поступово змінює не лише внутрішню політику держав, а й зовнішню політику ЄС. Дедалі більше країн починають вимагати жорсткішого контролю кордонів, обмеження

міграції, посилення національного суверенітету та зменшення ролі Брюсселя. У результаті сама Європа дедалі більше входить у стан політичної поляризації, де міграція стає не просто соціальною проблемою, а центральним елементом геополітичного та ідеологічного конфлікту сучасності.

Значною мірою, правий популізм та міграційні процеси у сучасному світі виявилися тісно взаємопов'язаними. Міграційні кризи створили ґрунт для посилення правих популістських сил, а цифрові медіа та інформаційні кампанії значно прискорили цей процес. У результаті міграція перетворилася не лише на гуманітарне чи демографічне питання, а на один із головних факторів політичної трансформації сучасної Європи, де боротьба за кордони, культуру та ідентичність дедалі більше визначає майбутнє західного світу.

РОЗДІЛ 2

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ПРОПАГАНДИ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ В ЄС

2.1. Інформаційні стратегії Китаю та Ірану щодо формування міграційних наративів.

У сучасному світі інформація дедалі більше перетворюється на інструмент геополітичного впливу. Авторитарні режими давно зрозуміли, що дестабілізувати суперника можна не лише через економіку чи військову силу, а й через вплив на суспільні настрої, страхи та політичні конфлікти всередині демократичних держав. Саме тому міграційна тема поступово стала одним із ключових елементів сучасної інформаційної боротьби. Для Китаю та Ірану міграційні кризи в Європі стали не просто гуманітарною проблемою Заходу, а можливістю посилити внутрішні суперечності ЄС, послабити довіру до ліберальної демократії та сформувати вигідні геополітичні наративи.

Особливість сучасних інформаційних стратегій полягає у тому, що вони рідко працюють через прямий заклик чи відкриту пропаганду. Набагато ефективніше діє емоційний контент, який поступово змінює сприйняття реальності. Саме тому цифрові медіа, TikTok, Telegram, Facebook, YouTube та X (Twitter) стали головним середовищем формування міграційних наративів. Через алгоритми соціальних мереж емоційний та конфліктний контент поширюється значно швидше, ніж спокійна аналітика чи перевірена інформація. У результаті міграція починає сприйматися не як складний соціальний процес, а як постійна загроза безпеці, культурі та майбутньому Європи.

Китай у цьому контексті використовує значно більш м'яку та стратегічну модель інформаційного впливу, ніж Росія. Пекін рідко працює через грубу дезінформацію або агресивну пропаганду[34, р. 11]. Натомість Китай намагається формувати глобальний образ “стабільної альтернативи

Заходу”. Особливо це проявилось під час європейської міграційної кризи, коли китайські державні медіа почали активно висвітлювати проблеми міграції, злочинності, соціальних конфліктів та протестів у країнах ЄС[13, р. 503]. Основний меседж був доволі простим: демократія не здатна контролювати хаос, тоді як авторитарна система забезпечує порядок та стабільність.

Особливо активно такі наративи просувалися через CGTN, Xinhua та китайську цифрову дипломатію у соціальних мережах. За даними Australian Strategic Policy Institute, лише у період 2020–2024 років китайська державна медійна мережа збільшила глобальну присутність у цифровому просторі більш ніж у два рази. Пекін активно використовував англомовний контент, орієнтований саме на західну аудиторію. Важливо, що китайська пропаганда часто не атакувала Європу напряду, а демонструвала “кризи Заходу” як доказ переваги китайської моделі розвитку.

Сі Цзіньпін неодноразово просував тезу про те, що Китай здатен запропонувати світові “ефективне управління” замість “хаотичної демократії”. Під час одного зі своїх виступів він заявив: «Китайська система довела свою ефективність у забезпеченні стабільності та розвитку»[35]. У контексті міграційної кризи ця риторика виглядала особливо показово. Поки Європа сперечалася щодо квот на біженців, посилення кордонів та внутрішньої безпеки, китайські медіа постійно підкреслювали “слабкість демократичних механізмів” та “нездатність Заходу контролювати ситуацію”.

Важливу роль відігравав і TikTok, який став одним із найвпливовіших цифрових майданчиків серед молоді. Західні спецслужби та аналітичні центри неодноразово висловлювали занепокоєння тим, що алгоритми TikTok можуть штучно підсилювати емоційний та конфліктний контент, пов’язаний із міграцією, насильством чи соціальними конфліктами у Європі. У 2024 році Європейська комісія навіть розпочала окремі перевірки щодо впливу алгоритмів TikTok на політичні настрої молоді в країнах ЄС.

У певному сенсі Китай використовував міграційну кризу як інструмент “м’якої делегітимізації” Заходу. Пекін не обов’язково прагнув прямо

підтримувати антимігрантські рухи. Набагато важливішим було створити образ Європи як нестабільного, розділеного та кризового простору. Це дозволяло китайському керівництву демонструвати власному населенню та країнам Глобального Півдня, що західна модель більше не є “ідеальним шляхом розвитку”[25, р. 119].

Іран використовував іншу інформаційну стратегію. Якщо Китай намагався просувати образ “ефективного авторитаризму”, то Іран робив акцент на антизахідній та антиколоніальній риторичі. Тегеран активно подавав міграційні кризи як наслідок американського та західного втручання на Близькому Сході. Іранські медіа постійно наголошували, що війни в Сирії, Іраку, Лівії чи Афганістані були спричинені саме політикою США та НАТО, а тому саме Захід несе відповідальність за потоки біженців до Європи.

Іранські державні медіа Press TV та Al-Alam активно використовували емоційні матеріали про страждання біженців, жорстокість європейської поліції або “лицемірство Заходу”. Основна ідея полягала у формуванні образу Європи як простору подвійних стандартів: Захід нібито говорить про права людини, але водночас не здатен гуманно поводитися з мігрантами. Саме таким чином Тегеран намагався підривати моральний авторитет демократичних держав[5, с. 227]..

Особливо показовою стала ситуація після загострення конфлікту в Газі. Іранські цифрові кампанії почали масово просувати наративи про “антиісламську політику Заходу”, “расизм Європи” та “переслідування мусульман”. Через Telegram, X (Twitter) та інші платформи активно поширювалися емоційні відео протестів, сутичок із поліцією та антимігрантських акцій у Європі. У результаті міграційна тема почала ще сильніше радикалізувати суспільні настрої як серед правих популістів, так і серед частини мусульманської аудиторії.

Важливо розуміти, що і Китай, і Іран активно використовують саме емоційну природу цифрових платформ. Алгоритми соціальних мереж працюють таким чином, що страх, гнів і конфлікт отримують значно більше

переглядів та реакцій. Саме тому міграційна тема стала ідеальним середовищем для інформаційних маніпуляцій. Відео насильства, кадри протестів, конфлікти між поліцією та мігрантами, напади чи соціальні заворушення миттєво поширюються цифровим простором, формуючи атмосферу нестабільності та страху.

У результаті міграційні наративи почали прямо впливати на політичні процеси у Європі. За даними Eurobarometer, після піку міграційної кризи 2015–2016 років рівень занепокоєння питаннями міграції в окремих країнах ЄС перевищував 50–60% серед населення[17]. Саме в цей період почали стрімко посилюватися праві популістські партії у Франції, Німеччині, Італії, Нідерландах та Австрії. Цифрова пропаганда фактично стала каталізатором цього процесу, постійно підживлюючи суспільні страхи та конфлікти.

Виходить що, інформаційні стратегії Китаю та Ірану щодо формування міграційних наративів стали важливою частиною сучасної гібридної боротьби. Китай використовував міграційні кризи для демонстрації “неефективності демократії” та просування власної авторитарної моделі стабільності, тоді як Іран робив ставку на антизахідну та антиколоніальну риторику, намагаючись підірвати моральний авторитет Європи та США. У результаті цифрова пропаганда поступово перетворила міграцію не лише на гуманітарне питання, а на один із центральних інструментів глобального інформаційного протистояння сучасності.

2.2. Вплив дезінформації на міграційні потоки до Європи.

У сучасному світі міграційні процеси дедалі більше залежать не лише від воєн, економічної нестабільності чи гуманітарних криз, а й від інформаційного середовища. Люди ухвалюють рішення про втечу, переїзд або вибір країни призначення, спираючись на інформацію, яку отримують через соціальні мережі, месенджери, медіа та цифрові платформи. Саме тому

дезінформація поступово почала ставати одним із факторів, що прямо впливають на формування міграційних потоків до Європи. У певному сенсі сучасна міграція дедалі більше перетворюється не лише на соціальний чи політичний процес, а й на інформаційне явище.

Особливість цифрової епохи полягає у тому, що інформація поширюється швидше за офіційні державні механізми контролю. Telegram, TikTok, Facebook, WhatsApp, YouTube та X (Twitter) створили глобальний простір, де будь-який контент миттєво стає доступним мільйонам людей. Саме цим активно почали користуватися як авторитарні режими, так і мережі контрабандистів, радикальні рухи та інформаційні маніпулятори. Через цифрові платформи поширювалися фейки про “відкриті кордони Європи”, “безкоштовне житло”, “соціальні виплати”, “легке отримання громадянства” або “повну безкарність мігрантів”. У результаті дезінформація почала прямо впливати на рішення людей вирушати до Європи.

Одним із найяскравіших прикладів стала міграційна криза на кордоні Білорусі та ЄС у 2021 році. Режим О. Лукашенка фактично використав міграцію як інструмент гібридного тиску на Європу. Через соціальні мережі та посередників у країнах Близького Сходу активно поширювалася інформація про “простий шлях до Німеччини через Білорусь” [34, р. 12]. Людей переконували, що вони зможуть легко перетнути кордон Польщі чи Литви та отримати доступ до європейської системи соціального захисту. У результаті тисячі мігрантів опинилися у штучно створеній кризі на кордонах ЄС. Європейські політики прямо заявляли, що міграція використовується як політична зброя.

Президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн тоді наголосила: «Це не міграційна криза, а спроба авторитарного режиму дестабілізувати Європу» [17]. Саме цей випадок показав, наскільки тісно сьогодні пов’язані дезінформація, цифрові платформи та міграційні процеси. Людей фактично заманювали до Білорусі через фальшиві інформаційні кампанії, використовуючи їх як інструмент політичного шантажу ЄС.

Не менш важливу роль відігравали соціальні мережі під час сирійської міграційної кризи. Дослідження показують, що значна частина мігрантів отримувала інформацію про маршрути, умови перетину кордонів та життя в Європі саме через Facebook, WhatsApp та Telegram. У багатьох випадках ця інформація була викривленою або повністю неправдивою. Контрабандисти часто створювали фейкові сторінки, де показували Європу як простір “легкого життя”, безкоштовної допомоги та швидкої легалізації. Через емоційний контент створювалася ілюзія, що міграція до ЄС є безпечною та майже гарантовано успішною.

Особливо небезпечною стала візуальна природа цифрової дезінформації. Люди бачили відео “успішних історій” мігрантів у Німеччині чи Франції, але майже не бачили кадрів таборів біженців, депортацій, соціальних конфліктів чи труднощів інтеграції[28]. Саме тому цифровий простір часто створював викривлене сприйняття реальності. Багато мігрантів ухвалювали рішення на основі емоційної картинки, а не реального розуміння ситуації.

У певному сенсі дезінформація впливала не лише на самих мігрантів, а й на європейські суспільства. Соціальні мережі масово поширювали емоційні відео насильства, конфліктів, злочинів чи заворушень за участю мігрантів. Часто окремі випадки подавалися як доказ “повного занепаду Європи”. Алгоритми TikTok, Facebook чи YouTube активно підсилювали саме такий конфліктний контент, оскільки він викликав найбільше реакцій. У результаті суспільні страхи почали швидко радикалізуватися[22, р. 138].

Саме тут дезінформація почала прямо впливати на політичні процеси. У багатьох країнах ЄС міграційна тема стала головним елементом політичної боротьби. Праві популістські партії почали активно використовувати цифрові медіа для поширення антимігрантських меседжів. Через соціальні мережі створювався образ міграції як головної загрози для європейської цивілізації. Людей переконували, що Європа нібито “втрачає власну культуру”, “не контролює кордони” та “перебуває під загрозою ісламізації”.

Особливо сильно це проявилось у Німеччині, Франції, Італії та Нідерландах. Після піку міграційної кризи рівень підтримки правих популістських сил у багатьох країнах почав стрімко зростати. У Німеччині партія “Альтернатива для Німеччини” отримала різке посилення саме після активізації міграційної тематики у цифровому просторі. У Франції М. Ле Пен будувала власну риторику навколо “захисту французької ідентичності”. В Італії М. Сальвіні перетворив антимігрантську політику на центральний елемент власного політичного іміджу[21].

Важливо й те, що авторитарні режими активно підсилювали ці процеси. Російські інформаційні кампанії систематично поширювали матеріали про “міграційний хаос” у Європі. Кремль чудово розумів, що міграційна тема є одним із найболючіших питань для ЄС. Саме тому через Telegram-канали, мережі ботів та прокремлівські медіа активно просувалися меседжі про “розпад Європи”, “втрату контролю над кордонами” та “кризу мультикультуралізму”. У результаті дезінформація почала працювати як інструмент політичної поляризації та внутрішнього послаблення ЄС.

Американський дослідник П. Сінгер дуже влучно описав сучасну інформаційну реальність словами: «Сьогодні війни виграються не лише на полі бою, а й у стрічці новин смартфона». Саме це сьогодні відбувається навколо міграційних процесів у Європі[31, р. 19].. Боротьба точиться вже не лише за контроль над кордонами, а й за контроль над сприйняттям міграції як явища.

Проблема полягає у тому, що дезінформація створює замкнуте коло. З одного боку, фейки та маніпуляції можуть стимулювати нові міграційні потоки через створення ілюзії “відкритої Європи”. З іншого боку, антимігрантська пропаганда радикалізує вже європейські суспільства, посилює підтримку популістів і провокує політичну нестабільність. У результаті міграційна криза поступово перетворюється на кризу самої європейської моделі відкритого демократичного суспільства.

Таким чином, дезінформація у сучасному світі стала одним із ключових

факторів впливу на міграційні процеси до Європи. Через цифрові платформи поширюються як маніпулятивні меседжі для потенційних мігрантів, так і радикальні антимігрантські наративи для європейських суспільств. У результаті міграція дедалі більше перетворюється не лише на гуманітарне чи соціальне питання, а на центральний елемент сучасної інформаційної та гібридної війни.

2.3. Використання міграційної теми правими популістськими силами в ЄС.

Міграційна криза стала одним із найсильніших політичних потрясінь для ЄС після завершення Холодної війни. Якщо раніше ЄС намагався формувати образ простору відкритості, мультикультуралізму та ліберальної демократії, то масові потоки біженців із Близького Сходу та Африки поступово перетворили міграцію на головний фактор внутрішньої політичної поляризації. Саме на цьому фоні праві популістські сили отримали потужний політичний ресурс, адже тема міграції виявилася ідеальним інструментом мобілізації страхів, невдоволення та кризи ідентичності всередині європейських суспільств.

Особливість правого популізму полягає в тому, що він дуже ефективно працює через емоції. Якщо традиційні партії часто говорять мовою компромісів, статистики та складних політичних рішень, то популісти будують свою риторику навколо страху, загрози та образу “простого народу”, який нібито зрадили політичні еліти. Саме тому міграція стала для них майже ідеальною темою. Вона дозволяє поєднати питання безпеки, економіки, культури, релігії та національної ідентичності в одну емоційну політичну конструкцію.

Кас Мудде зазначав, що правий популізм базується на поділі суспільства на “справжній народ” та “небезпечних чужих”. Саме тому мігранти у риторичі правих популістів часто перестають бути просто людьми, які тікають від війни

чи бідності. Вони починають подаватися як символ загрози - для культури, безпеки, економіки та самого існування європейської цивілізації[23, р. 23]. У результаті міграційна тема поступово перетворюється на інструмент формування атмосфери постійної тривоги.

Особливо сильно це проявилось під час міграційної кризи 2015 року. Коли сотні тисяч біженців почали прибувати до Європи, значна частина суспільства сприйняла це не як гуманітарну трагедію, а як ознаку втрати контролю над кордонами[28]. Саме тоді праві популістські партії почали стрімко нарощувати популярність. Вони активно використовували соціальні мережі, емоційні відео, новини про злочини, теракти чи конфлікти за участю мігрантів, формуючи у суспільстві відчуття масштабної загрози.

Одним із найяскравіших прикладів стала політика В. Орбана в Угорщині. Угорський прем'єр фактично побудував власний політичний імідж навколо теми "захисту Європи від міграції". Під час кризи 2015 року Угорщина почала будувати паркан на кордоні із Сербією, а державні медіа систематично поширювали антимигрантські матеріали. Сам В. Орбан заявляв: «Ми не хочемо бути країною мігрантів». Через подібну риторику міграція почала сприйматися не лише як соціальна проблема, а як цивілізаційна загроза для Європи.

У Франції тему міграції максимально активно використовувала М. Ле Пен та партія "Національне об'єднання". Ле Пен будувала свою політичну кампанію навколо ідеї "захисту французької ідентичності". Вона неодноразово заявляла: «Масова міграція - це не шанс для Франції, а загроза її майбутньому». Саме через міграційну тему французькі праві популісти поступово змогли перейти з маргінальної політики у центр політичного життя країни [21].

У Німеччині різке посилення правих настроїв стало особливо помітним після політики Ангели Меркель щодо прийому біженців. Фраза Меркель «Wir schaffen das» ("Ми впораємося") для однієї частини суспільства стала символом гуманізму, але для іншої - символом втрати контролю над ситуацією

[17]. Саме на цьому фоні почала стрімко зростати популярність партії “Альтернатива для Німеччини” (AfD), яка активно використовувала тему міграції, ісламу та злочинності. У цифровому просторі AfD масово поширювала емоційний контент про напади, конфлікти чи соціальні проблеми, пов’язані з мігрантами. У результаті антимігрантська риторика стала одним із головних елементів німецької політичної поляризації.

В Італії особливо активно міграційну тему використовував М. Сальвіні. Він прямо заявляв: «Ми більше не будемо табором біженців Європи». Політик активно використовував Facebook, TikTok та X (Twitter), де регулярно публікував жорсткі заяви щодо міграції, безпеки та захисту кордонів[29]. Саме соціальні мережі стали головним інструментом його політичної мобілізації. М. Сальвіні чудово зрозумів логіку сучасної цифрової політики: емоційний страх працює значно ефективніше за складну аналітику.

Важливу роль у посиленні правого популізму відіграли й алгоритми соціальних мереж. Facebook, TikTok, YouTube та X (Twitter) активно просувають саме конфліктний та емоційний контент, адже він викликає більше реакцій. Саме тому відео сутичок, нападів, протестів чи злочинів за участю мігрантів поширювалися набагато швидше, ніж спокійні аналітичні матеріали. У результаті суспільство поступово починало жити в атмосфері постійної загрози. Навіть якщо рівень злочинності статистично не зростав катастрофічно, емоційне сприйняття ситуації ставало значно радикальнішим.

Особливо небезпечним стало те, що міграційна тема почала активно використовуватися зовнішніми авторитарними режимами для послаблення ЄС. Російська цифрова пропаганда систематично підсилювала антимігрантські настрої в Європі. Через Telegram-канали, мережі ботів та прокремлівські медіа поширювалися меседжі про “крах мультикультуралізму”, “ісламізацію Європи” та “втрату національної ідентичності”. Кремль чудово розумів, що міграція є однією з найболючіших тем для ЄС, а тому використовував її як інструмент політичної дестабілізації.

Американський політолог Я.-В. Мюллер зазначав: «Популізм небезпечний

тим, що він поступово починає заперечувати саму легітимність політичних опонентів» [24, р. 41]. Саме це сьогодні дедалі сильніше проявляється у Європі. Міграційна тема перестає бути просто предметом політичної дискусії - вона перетворюється на елемент культурної та ідеологічної війни. Людей починають ділити на “патріотів” і “зрадників”, “захисників Європи” та “прихильників хаосу”. У результаті політична поляризація поступово руйнує саму культуру демократичного компромісу.

Проблема полягає ще й у тому, що правий популізм поступово впливає на офіційну політику ЄС. Навіть традиційні партії починають жорсткіше говорити про міграцію, посилення кордонів та безпеку, оскільки бояться втратити електорат. У результаті вся європейська політика поступово зміщується у бік більш жорсткої міграційної риторики. Саме так міграційна криза починає трансформувати не лише окремі партії, а всю політичну систему ЄС.

Таким чином, міграційна тема стала одним із головних інструментів правих популістських сил у ЄС. Через страх, кризу ідентичності, емоційний цифровий контент та антимігрантські наративи праві популісти змогли значно посилити власний вплив у європейській політиці. У результаті міграція перетворилася не лише на гуманітарну чи соціальну проблему, а на центральний фактор політичної поляризації, який дедалі сильніше впливає на майбутнє ЄС.

РОЗДІЛ 3

НАСЛІДКИ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЦИФРОВІЙ ПРОПАГАНДИ

3.1. Вплив міграційних криз на внутрішню політику та безпеку ЄС.

Міграційні кризи останнього десятиліття стали для ЄС Союзу не просто гуманітарним викликом, а серйозним політичним і безпековим випробуванням. Якщо раніше міграцію часто розглядали переважно через призму прав людини, економічної інтеграції та демографічної потреби Європи у робочій силі, то після кризи 2015–2016 років вона дедалі більше почала сприйматися як питання внутрішньої безпеки, контролю кордонів, стабільності урядів і навіть майбутнього самого ЄС. Фактично міграція стала тією темою, через яку оголилися майже всі слабкі місця європейської політичної системи: різні інтереси держав-членів, криза солідарності, страх перед втратою національної ідентичності та зростання недовіри до Брюсселя.

Першим великим наслідком міграційних криз стало посилення політичної поляризації всередині європейських суспільств. Для однієї частини громадян прийом біженців залишався питанням гуманізму та європейських цінностей. Для іншої - символом втрати контролю, загрози безпеці та “нав’язаних рішень” з боку ЄС. Саме на цьому розломі праві популістські сили отримали величезний політичний ресурс. Як зазначає аналітичний центр CIDOB, міграція стала однією з “екзистенційних криз”, які визначають настрої європейських виборців разом з економікою, кліматом, охороною здоров’я та безпекою[22, р. 118]. І це дуже важливо: виборець почав голосувати вже не стільки за класичну ліву чи праву ідеологію, скільки за відповідь на страхи.

Другим наслідком стало зростання впливу правих і радикально-правих партій. У Франції міграційна тема посилила позиції М. Ле Пен, в Італії - М. Сальвіні та “Братів Італії”, у Німеччині - партії AfD, в Угорщині - політики В. Орбана. Дослідження щодо впливу біженців на політичні настрої в Італії

показує, що зростання частки шукачів притулку мало позитивний вплив на підтримку радикально-правих антиміграційних партій, а сам механізм такого зсуву був пов'язаний не стільки з економічними втратами, скільки з радикально-правою пропагандою та мовою ненависті[30]. Тобто проблема часто полягала не лише в самій кількості мігрантів, а в тому, як ця тема подавалася суспільству.

Третім наслідком стало посилення прикордонного контролю та часткове розмивання ідеї Шенгену. Європейський Союз десятиліттями будував себе як простір відкритих внутрішніх кордонів, але міграційні кризи змусили багато держав знову вводити тимчасові перевірки. Chatham House прямо зазначає, що повернення внутрішнього прикордонного контролю загрожує підривом базових принципів ЄС, передусім свободи пересування всередині блоку[14]. Це дуже символічно: міграційна криза почала бити не лише по політиках чи партіях, а по самій архітектурі європейської інтеграції.

Європейська комісія також фіксує, що держави-члени продовжують використовувати тимчасове відновлення прикордонного контролю через загрози громадському порядку, нерегулярну міграцію, контрабанду людей і перевантаження системи притулку. Наприклад, Нідерланди у 2025–2026 роках аргументували такі заходи високим рівнем заяв на притулок, вторинними переміщеннями та тиском на приймальну інфраструктуру. Це означає, що міграційна криза фактично стала постійним фактором безпекової політики, а не короткочасною надзвичайною ситуацією.

Четвертим наслідком стала реформа міграційної політики ЄС. У 2024 році Європейський Союз ухвалив Пакт про міграцію та притулок, який має створити нову систему управління міграцією та спільну систему притулку на рівні ЄС. Європейська комісія подає його як набір правил для більш ефективного, передбачуваного й керованого підходу до міграції. Але навіть цей документ показав глибину розколу: одні політики називали його “історичним кроком”, інші - недостатньо жорстким або, навпаки, небезпечним для прав людини.

Сам процес ухвалення Пакту був дуже показовим. The Guardian писав, що ЄС ухвалив нові правила після восьми років політичного глухого кута, але реформа викликала критику з різних боків: правозахисники говорили про ризик погіршення становища мігрантів, а частина правих політиків - про загрозу національному суверенітету та небажані механізми релокації[32]. Тобто міграційна тема вже стала настільки токсичною, що будь-яке рішення одночасно викликає спротив і зліва, і справа.

П'ятим наслідком стало зростання безпекового виміру міграції. Після терористичних атак у Європі, соціальних конфліктів, проблем інтеграції та окремих резонансних злочинів політики дедалі частіше почали пов'язувати міграцію з питаннями громадського порядку. Тут важливо не скочуватися до примітивного твердження, ніби мігранти автоматично є загрозою. Проблема складніша: слабка інтеграція, ізоляція громад, соціальна маргіналізація, радикалізація в окремих середовищах і перевантаження адміністративних систем справді створюють ризики. Але праві популісти часто перетворюють ці складні проблеми на просту формулу: "міграція дорівнює небезпека". Саме ця спрощена формула й стала політично вибуховою.

Шостим наслідком стала зміна політики окремих держав. Німеччина, яка довго асоціювалася з гуманітарною позицією А. Меркель "Wir schaffen das", поступово перейшла до жорсткішої лінії. У 2025 році новий уряд Ф. Мерца оголосив про посилення прикордонного контролю, розширення перевірок і жорсткіші правила щодо частини шукачів притулку. АР зазначало, що це стало більш жорстким курсом у порівнянні з попереднім урядом, а сама міграція залишалася політично чутливою темою на фоні посилення AfD [15].

При цьому важливо, що об'єктивні показники не завжди збігаються з політичним відчуттям кризи. За даними Frontex, у 2024 році кількість нерегулярних перетинів кордонів ЄС знизилася на 38% і становила трохи понад 239 тисяч, що було найнижчим рівнем із 2021 року. Але водночас маршрути через Білорусь і Росію зросли на 192%, до приблизно 17 тисяч випадків. Тобто загальна цифра могла знижуватися, але політичне відчуття

небезпеки залишалося дуже сильним, особливо через нові маршрути й гібридне використання міграції[19].

Сьомим наслідком стало використання міграції як інструменту гібридного тиску. Найбільш показовим прикладом стала білорусько-польська та білорусько-литовська криза 2021 року, коли режим О. Лукашенка фактично організував потік мігрантів до кордонів ЄС у відповідь на санкційний тиск. Це вже була не класична міграційна криза, а свідоме використання людей як політичної зброї[18]. Після цього в Європі почали значно серйозніше говорити про “інструменталізацію міграції”, коли авторитарні режими штучно створюють або підсилюють міграційні потоки, щоб тиснути на демократичні країни.

Восьмим наслідком стало посилення зовнішньої пропаганди навколо теми міграції. Російські, китайські та іранські інформаційні ресурси по-різному використовували європейські міграційні кризи. Російська пропаганда просуvala образ “занепалої Європи”, яка нібито втратила контроль над кордонами й культурною ідентичністю. Китайські державні медіа частіше використовували міграційну кризу як доказ “неефективності західної демократії” та переваги централізованого управління. Іранські медіа робили акцент на “лицемірстві Заходу”, який говорить про права людини, але не може гуманно вирішити проблему біженців. Усі ці наративи мали різну форму, але одну спільну мету - підірвати моральний авторитет ЄС.

Європейська служба зовнішніх дій прямо визначає протидію FIMI - foreign information manipulation and interference - як напрям захисту інформаційної доброчесності, особливо щодо маніпулятивної поведінки таких акторів, як Росія і Китай. Це важливо, бо ЄС уже не розглядає дезінформацію лише як “фейки в інтернеті”. Йдеться про системну зовнішню маніпуляцію, яка впливає на політику, вибори, суспільні страхи й безпекові рішення[34, р. 9].

Дев'ятим наслідком стало навантаження на соціальні системи та місцеве самоврядування. Навіть коли держава загалом має ресурси для прийому

мігрантів, конкретні міста, школи, лікарні, служби зайнятості та житлові системи можуть не витримувати різкого збільшення кількості людей. Саме на цьому рівні часто народжується не абстрактна політична дискусія, а реальне побутове невдоволення. Якщо люди бачать переповнені центри прийому, проблеми з житлом або конкуренцію за соціальні послуги, правим популістам значно легше перетворити ці локальні труднощі на загальнонаціональний політичний конфлікт.

У підсумку міграційні кризи призвели до кількох глибоких наслідків для ЄС: посилили правий популізм, змінили електоральну поведінку, підірвали довіру до спільної міграційної політики, спричинили часткове повернення внутрішніх кордонів, змусили ЄС ухвалити новий Пакт про міграцію та притулок, а також відкрили простір для зовнішніх інформаційних атак. Найголовніше - міграція перестала бути лише питанням гуманітарної політики. Вона стала питанням безпеки, ідентичності, суверенітету та інформаційної війни. Саме тому сучасний Європейський Союз змушений одночасно вирішувати дві задачі: реально управляти міграційними потоками й одночасно захищати суспільство від тих сил, які перетворюють міграцію на зброю політичного розколу.

3.2. Роль популізму у трансформації зовнішньої та міграційної політики ЄС.

Однією з найбільш помітних політичних трансформацій сучасної Європи стало поступове посилення популізму та його впливу на стратегічні рішення ЄС. Якщо ще на початку 2000-х років праві популістські сили часто залишалися на периферії політичного життя, то після міграційної кризи 2015 року вони поступово почали перетворюватися на повноцінних гравців, здатних впливати не лише на внутрішню політику окремих держав, а й на загальний курс ЄС. Саме міграція стала тим фактором, через який популісти

з змогли вивести свої ідеї з маргінального простору у центр європейської політики.

Особливість сучасного популізму полягає в тому, що він дуже тісно працює через кризу довіри. Значна частина європейського суспільства почала відчувати розчарування у традиційних політичних елітах, бюрократії Брюсселя, глобалізації та ліберальній моделі розвитку. Саме на цьому ґрунті популісти почали формувати образ “справжнього народу”, який нібито страждає від рішень відірваних від реальності еліт. Міграційна тема стала ідеальним інструментом для цієї риторики, оскільки вона поєднувала питання безпеки, культури, економіки та національної ідентичності.

Кас Мудде визначав популізм як політичний підхід, який ділить суспільство на “чистий народ” та “корумповану еліту”[23, р. 23]. У випадку європейського правого популізму до цього додається ще й образ “небезпечного чужого” - мігранта, який нібито загрожує культурі, безпеці та соціальній стабільності Європи. Саме тому праві популісти почали будувати власну політичну легітимність на обіцянках “повернути контроль над кордонами”, “захистити національну ідентичність” та “врятувати Європу від хаосу”.

Одним із перших політиків, який максимально ефективно використав міграційну тему, став В. Орбан. Угорський прем'єр фактично побудував власну модель “неліберальної демократії”, де головний акцент робився на суверенітеті, контролі кордонів та боротьбі проти “диктату Брюсселя”. Сам Орбан прямо заявляв: «Ми хочемо захистити християнську Європу»[26]. Через подібні формулювання міграційна тема поступово перетворювалася на цивілізаційне питання. Європа починала сприйматися не як союз відкритих суспільств, а як фортеця, яку потрібно захищати від зовнішніх загроз.

У Франції М. Ле Пен використовувала міграційну тему для критики ЄС, глобалізації та мультикультуралізму. Вона неодноразово наголошувала: «Без кордонів немає нації» [21]. Саме через подібну риторику міграція почала сприйматися не лише як проблема соціальної інтеграції, а як питання

виживання самої французької державності. У результаті навіть традиційні французькі партії поступово були змушені жорсткіше говорити про безпеку та контроль над міграцією, щоб не втрачати електорат.

Схожі процеси відбувалися і в Італії. М. Сальвіні зробив антимігрантську риторику центральною частиною своєї політичної кампанії. Через соціальні мережі, Facebook, TikTok та X (Twitter) М. Сальвіні систематично поширював емоційний контент про нелегальну міграцію, злочинність та необхідність “захисту Італії [29]. Саме цифрові медіа стали одним із головних інструментів трансформації популізму з маргінального явища у масовий політичний рух.

У Німеччині міграційна криза серйозно змінила всю політичну атмосферу країни. Політика А. Меркель щодо прийому біженців викликала масштабну дискусію в суспільстві. Для одних її фраза «Wir schaffen das» (“Ми впораємося”) стала символом гуманізму та відкритості. Для інших - символом втрати контролю над кордонами. Саме на цьому фоні почала різко зростати популярність партії AfD, яка будувала власну риторику на темах міграції, ісламу та безпеки[17]. У результаті навіть традиційні німецькі партії почали поступово посилювати міграційну риторику, щоб не втратити підтримку виборців.

У певному сенсі популізм почав трансформувати саму зовнішню політику ЄС. Якщо раніше Європейський Союз робив акцент на відкритості, правах людини та гуманітарному підході, то тепер дедалі більше уваги почало приділятися питанням кордонів, депортацій, стримування міграції та безпеки. Саме тому ЄС почав укладати нові угоди з Туреччиною, країнами Північної Африки та державами Близького Сходу для стримування потоків біженців. У результаті зовнішня політика Європи дедалі більше почала будуватися навколо міграційного контролю.

Важливо й те, що популізм поступово почав змінювати саме бачення європейської інтеграції. Для багатьох правих партій ЄС почав виглядати не як простір співпраці, а як структура, яка нібито “відбирає суверенітет”. Саме

тому міграційна тема часто використовується для просування ідеї повернення повноважень національним державам. Популісти активно критикують механізми розподілу біженців, квоти ЄС та рішення Європейської комісії, подаючи це як “нав’язування чужої волі”.

Особливо небезпечним стало те, що популізм почав впливати не лише на риторику, а й на реальні політичні рішення. Європейські держави почали посилювати прикордонний контроль, обмежувати міграційні програми та жорсткіше ставитися до системи притулку. Частина країн ЄС почала дедалі відкритіше говорити про пріоритет “національних інтересів” над спільною європейською політикою. У результаті сама модель європейської солідарності почала поступово переживати кризу.

Важливу роль у цьому процесі відіграла і цифрова пропаганда. Російські інформаційні кампанії активно підсилювали антимігрантські настрої в Європі. Через Telegram, X (Twitter), Facebook та мережі ботів поширювалися меседжі про “ісламізацію Європи”, “крах мультикультуралізму” та “занепад Заходу”. Кремль чудово розумів, що міграція є однією з найболючіших тем для ЄС, а тому використовував її як інструмент політичного розколу[34, р. 12]. Саме так популізм і зовнішня дезінформація почали взаємно підсилювати одне одного.

Американський політолог Я.-В. Мюллер зазначав: «Популісти не просто критикують еліти - вони ставлять під сумнів саму легітимність політичних опонентів»[24, р. 41]. Саме це сьогодні дедалі сильніше проявляється в Європі. Міграційна тема перестає бути лише предметом політичної дискусії. Вона перетворюється на елемент культурної та ідеологічної війни, де суспільство дедалі більше ділиться на “захисників Європи” та “прихильників хаосу”.

Проблема полягає в тому, що популізм змінює не лише політичну риторику, а й саму психологію європейської політики. Страх починає працювати ефективніше за складні політичні програми. Емоції починають переважати над аналітикою. Соціальні мережі підсилюють конфліктний контент, а політики дедалі частіше змушені реагувати саме на емоційні настрої суспільства. У результаті зовнішня та міграційна політика ЄС поступово стає

жорсткішою, більш прагматичною та менш орієнтованою на класичні ліберальні цінності.

Таким чином, популізм став одним із головних факторів трансформації зовнішньої та міграційної політики ЄС. Через міграційну тему праві популістські сили змогли суттєво посилити власний вплив, змінити політичний дискурс та вплинути на стратегічні рішення ЄС. У результаті сучасна Європа дедалі більше переходить від моделі “відкритого ліберального простору” до моделі “Європи безпеки”, де питання кордонів, контролю та національного суверенітету починають переважати над політикою відкритості та мультикультуралізму.

3.3. Стратегії протидії цифровій пропаганді та дезінформації.

Стрімкий розвиток цифрових технологій, соціальних мереж та глобального інформаційного простору створив для сучасного світу не лише нові можливості, а й нові загрози. Якщо раніше пропаганда асоціювалася переважно з телебаченням, друкованими медіа або офіційною державною агітацією, то сьогодні інформаційна війна перейшла у цифровий вимір. Telegram, TikTok, Facebook, YouTube, X (Twitter), алгоритми рекомендацій, боти, штучний інтелект та мережі анонімних каналів перетворилися на інструменти впливу на суспільні настрої, політичні процеси та навіть міжнародну безпеку. Саме тому проблема цифрової пропаганди вже давно перестала бути лише медійним питанням - вона стала одним із центральних викликів для демократичних держав та ЄС.

Особливість сучасної дезінформації полягає у тому, що вона працює значно тонше, ніж класична пропаганда XX століття. Якщо старі авторитарні режими намагалися нав'язати суспільству одну “офіційну правду”, то сучасні інформаційні кампанії часто мають іншу мету - створити хаос, недовіру та відчуття, що правди не існує взагалі. Саме тому цифрова пропаганда дуже

ефективно використовує емоції, страх, радикалізацію та поляризацію суспільства. У результаті люди дедалі частіше починають довіряти не перевіреним джерелам, а емоційним відео, блогерам, Telegram-каналам чи фейковим “експертам”.

Американська дослідниця Ш. Зубофф зазначала: «Той, хто контролює інформацію та поведінкові дані, поступово починає контролювати й саме суспільство»[36, р. 317]. Саме це сьогодні дедалі сильніше усвідомлюють демократичні держави. Проблема полягає не лише у фейкових новинах, а у здатності цифрових платформ формувати емоційний стан суспільства, політичні настрої та навіть виборчу поведінку. У певному сенсі сучасна інформаційна війна перетворилася на боротьбу за контроль над колективною свідомістю.

Однією з головних стратегій протидії цифровій пропаганді стала інституційна боротьба з дезінформацією на рівні ЄС. Після хвилі російських інформаційних кампаній, втручання у вибори та міграційної кризи Європейський Союз почав створювати окремі структури для моніторингу інформаційних загроз. Одним із найважливіших проєктів стала East StratCom Task Force при Європейській службі зовнішніх дій. Її головним завданням стало виявлення та спростування російської дезінформації, особливо тієї, яка спрямована на послаблення європейської єдності. Саме ця структура створила платформу EUvsDisinfo, яка займається аналізом фейкових наративів та інформаційних операцій.

Важливим елементом боротьби стала і законодавча політика ЄС. У 2022 році Європейський Союз ухвалив Digital Services Act (DSA), який значно посилив відповідальність великих цифрових платформ за поширення незаконного та маніпулятивного контенту. Тепер такі компанії, як TikTok, Meta, YouTube чи X (Twitter), зобов'язані реагувати на дезінформацію, прозоріше працювати з алгоритмами та обмежувати поширення небезпечного контенту[33]. У певному сенсі це стало спробою ЄС повернути хоча б частковий контроль над цифровим інформаційним простором.

Особливо важливим стало питання алгоритмів соціальних мереж. Проблема полягає в тому, що цифрові платформи часто автоматично просувають саме емоційний, радикальний та конфліктний контент, оскільки він приносить більше переглядів, реакцій та прибутку. Саме тому фейки, теорії змови або антимігрантські відео часто поширюються швидше за перевірену інформацію. Колишня співробітниця Facebook Ф. Гауген прямо заявляла, що алгоритми соціальних мереж «підсилюють ненависть, страх та радикалізацію, тому що саме це утримує увагу користувача»[36, р. 287].

Ще однією стратегією боротьби стала підтримка незалежної журналістики та фактчекінгу. У багатьох країнах Європи почали активно розвиватися організації, які займаються перевіркою інформації, викриттям фейків та аналізом дезінформаційних кампаній. Особливу роль тут відіграють Bellingcat, StopFake, Correctiv, EU DisinfoLab та інші аналітичні центри. Саме вони допомагають викривати мережі ботів, фальшиві акаунти, маніпулятивні кампанії та зовнішнє інформаційне втручання.

Український досвід у цьому контексті став одним із найважливіших для Європи. Після початку російської агресії Україна фактично перетворилася на полігон сучасної інформаційної війни. Саме тому українські аналітики та журналісти отримали унікальний досвід боротьби з дезінформацією. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, StopFake та інші українські ініціативи стали прикладом для багатьох європейських держав. Україна показала, що інформаційна війна є не менш небезпечною, ніж військова агресія, адже вона здатна руйнувати суспільство зсередини[18].

Водночас дедалі більшого значення набуває розвиток медіаграмотності населення. Демократичні держави поступово почали розуміти, що повністю зупинити потік дезінформації майже неможливо. Саме тому одним із головних способів захисту стає підготовка суспільства до життя в умовах інформаційної війни. У школах, університетах та медійних програмах дедалі частіше починають навчати критичному мисленню, перевірці джерел та роботі з інформацією. UNESCO прямо наголошує, що медіаграмотність є одним із

ключових елементів захисту демократичних суспільств у цифрову епоху[33].

Окрему проблему створює штучний інтелект та технологія deepfake. Сьогодні вже можливо створювати фальшиві відео політиків, штучно генеровані промови або маніпулятивний контент, який дуже складно відрізнити від реального. Це відкриває новий етап інформаційної війни, де дезінформація стає ще більш переконливою та небезпечною. Саме тому ЄС та західні держави дедалі активніше працюють над створенням механізмів регулювання штучного інтелекту та цифрової безпеки.

Важливо й те, що боротьба з дезінформацією не повинна перетворюватися на цензуру. Це одна з головних дилем сучасної демократії. З одного боку, держави повинні захищати суспільство від маніпуляцій та зовнішнього інформаційного втручання. З іншого - надмірний контроль над інформацією може сам стати загрозою свободі слова[31, р. 51]. Саме тому демократичні країни намагаються знайти баланс між безпекою та свободою. І це, мабуть, одна з найскладніших проблем сучасного цифрового світу.

Американський політолог Дж. Най зазначав: «Інформація - це нова валюта влади»[25, р. 119]. І сьогодні це твердження виглядає особливо актуальним. Той, хто здатен контролювати інформаційний простір, отримує можливість впливати на політичні процеси, вибори, міжнародні відносини та суспільні настрої. Саме тому боротьба з цифровою пропагандою поступово стає одним із ключових напрямів сучасної безпекової політики демократичних держав.

Таким чином, протидія цифровій пропаганді та дезінформації вимагає комплексного підходу: розвитку міжнародних інституцій, регулювання цифрових платформ, підтримки незалежної журналістики, розвитку медіаграмотності та посилення інформаційної безпеки. У сучасному світі інформація стала не менш важливою зброєю, ніж армія чи економіка. Саме тому здатність держав захищати власний інформаційний простір дедалі більше визначатиме їхню політичну стабільність, безпеку та майбутнє демократичного устрою.

ВИСНОВКИ

1. У ході дослідження було проаналізовано авторитарні режими як суб'єкти інформаційного впливу у міжнародних відносинах. Встановлено, що сучасні авторитарні держави вже не обмежуються лише внутрішнім контролем над суспільством, а активно використовують цифровий простір для впливу на міжнародну політику, громадську думку та політичні процеси в демократичних країнах. Китай, Іран, Росія та інші режими дедалі активніше застосовують інформаційні кампанії, цифрові медіа та соціальні мережі як інструменти посилення власного геополітичного впливу. У результаті інформаційний простір перетворився на один із головних напрямів сучасного глобального протистояння.

2. Було досліджено цифрову пропаганду як інструмент soft power та гібридного впливу. Визначено, що сучасна цифрова пропаганда поєднує елементи інформаційної маніпуляції, психологічного впливу та політичної дестабілізації. Авторитарні режими активно використовують Telegram, TikTok, Facebook, X (Twitter), YouTube та інші цифрові платформи для просування вигідних наративів, радикалізації суспільств та підриву довіри до демократичних інституцій. Було встановлено, що цифрові технології значно посилили масштаби та швидкість поширення пропаганди, зробивши інформаційний вплив одним із ключових інструментів сучасної гібридної війни.

3. У процесі дослідження було визначено теоретичні підходи до аналізу правого популізму та його зв'язку з міграційними процесами. З'ясовано, що правий популізм формується на основі антиелітної риторики, захисту національної ідентичності та страху перед глобалізацією і міграцією. Міграційні кризи стали одним із головних факторів посилення популістських сил у країнах ЄС. Було встановлено, що цифрові медіа та соціальні мережі значно прискорили радикалізацію суспільних настроїв, оскільки саме емоційний і конфліктний контент найбільш активно поширюється в

інформаційному просторі.

4. Було проаналізовано інформаційні стратегії Китаю та Ірану щодо формування міграційних наративів. Встановлено, що Китай використовує міграційні кризи переважно для демонстрації “неефективності західної демократії” та просування образу авторитарної стабільності. Іран, у свою чергу, активно просуває антизахідну та антиколоніальну риторику, покладаючи відповідальність за міграційні кризи на політику США та НАТО на Близькому Сході. Було визначено, що обидві держави використовують цифрові платформи для посилення внутрішніх суперечностей у країнах ЄС та підризу довіри до західної моделі розвитку.

5. У ході дослідження було досліджено вплив цифрової дезінформації на міграційні потоки до Європи. Встановлено, що соціальні мережі, месенджери та цифрові платформи стали важливим фактором формування сучасних міграційних процесів. Через поширення фейкової інформації, маніпулятивних матеріалів та викривлених уявлень про життя в ЄС дезінформація впливала як на рішення потенційних мігрантів, так і на суспільні настрої в європейських країнах. Було визначено, що дезінформаційні кампанії дедалі частіше використовуються як інструмент гібридного тиску на Європейський Союз.

6. Було охарактеризовано використання міграційної теми правими популістськими силами в країнах ЄС. З’ясовано, що праві популістські партії активно використовували міграційну кризу для посилення власного політичного впливу, мобілізації електорату та формування атмосфери страху й нестабільності. Такі політики, як В. Орбан, М. Ле Пен, М. Сальвіні та представники AfD у Німеччині, будували власну риторику навколо захисту кордонів, боротьби з нелегальною міграцією та “збереження національної ідентичності”. У результаті міграція перетворилася на один із головних факторів політичної поляризації сучасної Європи.

7. Було визначено наслідки міграційних криз для внутрішньої політики та безпеки ЄС. Встановлено, що міграційні кризи призвели до

посилення політичної нестабільності, зростання підтримки радикальних партій, загострення суперечностей між державами-членами ЄС та часткового повернення прикордонного контролю всередині Шенгенської зони. Також було з'ясовано, що міграція дедалі більше почала сприйматися не лише як гуманітарне питання, а як проблема національної та європейської безпеки. Це спричинило посилення контролю над кордонами, зміну міграційної політики та перегляд підходів до системи притулку.

8. У процесі дослідження було проаналізовано роль правого популізму у трансформації зовнішньої та міграційної політики ЄС. Визначено, що зростання впливу популістських сил змусило навіть традиційні політичні партії посилити риторику щодо безпеки, контролю кордонів та обмеження міграції. Європейський Союз поступово почав переходити від моделі “відкритої Європи” до моделі “Європи безпеки”, де дедалі більшу роль відіграють питання суверенітету, стабільності та контролю міграційних потоків. Було встановлено, що популізм суттєво вплинув не лише на внутрішню політику держав ЄС, а й на загальний стратегічний курс ЄС.

9. Було досліджено сучасні механізми та стратегії протидії цифровій пропаганді й дезінформації. Встановлено, що демократичні держави та Європейський Союз поступово почали формувати комплексну систему захисту інформаційного простору. До основних напрямів протидії належать створення спеціалізованих аналітичних структур, розвиток фактчекінгу, регулювання цифрових платформ, посилення інформаційної безпеки та розвиток медіаграмотності населення. Було визначено, що ефективна боротьба з цифровою пропагандою потребує поєднання державних, міжнародних та суспільних механізмів, оскільки інформаційна війна дедалі більше стає одним із головних викликів сучасної демократії.

СПИСОК ВИКОРОСТНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апплбаум Е. Сутінки демократії. Спокуслива принада авторитаризму / пер. з англ. Київ : Віват, 2021. 224 с.
2. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / пер. з англ. Київ : Основи, 2008. 109 с.
3. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / пер. з англ. Львів : Лілея-НВ, 2000. 236 с.
4. Валлерстайн І. Світ-системний аналіз: вступ / пер. з англ. Київ : Ніка-Центр, 2011. 304 с.
5. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / пер. з англ. Львів : Кальварія, 2006. 474 с.
6. Гобсбаум Е. Вік крайнощів. Коротка історія XX століття / пер. з англ. Київ : Альтернативи, 2001. 544 с.
7. Кіссінджер Г. Світовий порядок / пер. з англ. Київ : Наш Формат, 2018. 424 с.
8. Най Дж. Soft Power: інструменти успіху у світовій політиці / пер. з англ. Київ : Темпора, 2011. 208 с.
9. Померанцев П. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності / пер. з англ. Київ : Yakaboo Publishing, 2020. 288 с.
10. Тоффлер Е. Третя хвиля / пер. з англ. Київ : Всесвіт, 2000. 480 с.
11. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад / пер. з англ. Київ : Наш Формат, 2019. 608 с.
12. Applebaum A. Autocracy, Inc.: The Dictators Who Want to Run the World. New York : Doubleday, 2024. 224 p.
13. Castells M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. Oxford : Wiley-Blackwell, 2010. 597 p.
14. Chatham House. Border controls in Europe undermine the Schengen Area and the EU itself. URL: [Chatham House Border Controls Article](#) (date of access: 18.05.2026).

15. CIDOB. Migration, elections and the European Union of tomorrow. URL: [CIDOB Migration and Elections Analysis](#) (date of access: 18.05.2026).
16. European Commission. Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment. URL: [European Commission Digital Services Act](#) (date of access: 18.05.2026).
17. European Commission. Pact on Migration and Asylum. URL: [European Commission Pact on Migration and Asylum](#) (date of access: 18.05.2026).
18. European External Action Service. Countering Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI). URL: [EEAS Countering FIMI](#) (date of access: 18.05.2026).
19. Frontex. EU external borders in 2024. URL: Frontex Migration Statistics (date of access: 18.05.2026).
20. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York : Simon & Schuster, 1996. 367 p.
21. Le Pen M. Speech on Immigration and National Identity. URL: [Marine Le Pen Official Website](#) (date of access: 18.05.2026).
22. Moffitt B. The Global Rise of Populism: Performance, Political Style and Representation. Stanford : Stanford University Press, 2016. 238 p.
23. Mudde C. Populist Radical Right Parties in Europe. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 404 p.
24. Müller J.-W. What Is Populism? Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 2016. 136 p.
25. Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York : PublicAffairs, 2004. 191 p.
26. Orbán V. Speech at the 30th Bálványos Summer Open University and Student Camp. URL: Speech by Viktor Orbán at Bálványos Summer University (date of access: 18.05.2026).
27. Pomerantsev P. Nothing Is True and Everything Is Possible: The Surreal Heart of the New Russia. New York : PublicAffairs, 2014. 256 p.
28. Reuters. Irregular migration into EU drops sharply in 2024. URL:

[Reuters on EU migration statistics](#) (date of access: 18.05.2026).

29. Salvini M. Official Facebook Page. URL: [Matteo Salvini Facebook Page](#) (date of access: 18.05.2026).

30. ScienceDirect. Refugees and far-right voting in Europe. URL: [ScienceDirect Refugees and Far-right Voting Study](#) (date of access: 18.05.2026).

31. Singer P., Brooking E. LikeWar: The Weaponization of Social Media. Boston : Houghton Mifflin Harcourt, 2018. 416 p.

32. The Guardian. EU passes asylum and migration pact after eight years of deadlock. URL: [The Guardian Migration Pact Article](#) (date of access: 18.05.2026).

33. UNESCO. Media and Information Literacy. URL: [UNESCO Media and Information Literacy](#) (date of access: 18.05.2026).

34. Walker C., Ludwig J. The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence. Foreign Affairs. 2017. Vol. 96, No. 6. P. 9–15.

35. Xi Jinping. Speech at the 19th National Congress of the Communist Party of China. URL: Xi Jinping Speech at 19th CPC Congress (date of access: 18.05.2026).

36. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism. New York : PublicAffairs, 2019. 704 p.

Протокол аналізу звіту подібності науковим керівником

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання плагіату щодо роботи:

Автор: Ольга Пештерєва

Співавтор:

Назва: ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ПРОПАГАНДИ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ КРАЇН АЗІЇ ТА БЛИЗЬКОГО СХОДУ НА ФОРМУВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ КРИЗ У ЄВРОПІ ТА ЗРОСТАННЯ ПРАВОГО ПОПУЛІЗМУ

Науковий керівник: Завідувач кафедри Світлана Наумкіна

Підрозділ: Кафедра політичних наук і права

Коефіцієнт подібності 1: 1.09%

Коефіцієнт подібності 2: 0.29%

Мікропробіли: 3

Заміна букв: 0

Інтервали: 0

Білі знаки: 0

Дата створення звіту: 2026-05-27 20:16:25.0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

☒ Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

☐ Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.

☐ Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 32. ЗУ Про вищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедур. Таким чином робота не приймається.

Обґрунтування:

Дата

експерт